

Zalozono 5 12. 2006
Alena

FUNDACJA ELŻBIETY ZAWACKIEJ
ul. Pomorska 41
80-100 Gdańsk
Krajowy Rejestr Sądowy
KRS 000000000050020244

420

Pomorze
Odra KOP
++ Odrowski Tadeusz
ps. Odra Pomian
M-1344/22003

V St. kol. V
V St. kol. IV

SPIS ZAWARTOŚCI
TECZKI

Odroński Jarosław.....

J: M-1344/2.2.00.30m.....

Pomocze „Odra” K O P.....

I./1. Relacja —

I./2. Dokumenty (sensu stricto) dotyczące relatora k. 1 s. 1

I./3. Inne materiały dokumentacyjne dotyczące relatora —

II. Materiały uzupełniające relację k. 7 s. 1-8

III./1. Materiały dotyczące rodziny relatora —

III./2. Materiały dotyczące ogólnie okresu sprzed 1939 r. —

III./3. Materiały dotyczące ogólnie okresu okupacji (1939-1945)

III./4. Materiały dotyczące ogólnie okresu po 1945 —

III./5. Inne ...

IV. Korespondencja

.....
.....
.....

V. Nazwiskowe karty informacyjne k. 14

VI. Fotografie lata i kronografii

1/2. Dokumenty dotyczące rełatora:

1. Pismo Komisji Odsewresyjowej
Skrytka OWP z grudnia 1958
w sprawie przyniesienia w/w, ksero-
kopia oryg.

k. 1 s. 1

T/24

Komisja Odznaczeniowa
Krzyża Organizacji Wojskowej
Pomorza
Toruń
ul. Rynek Nowomiejski 27 m.2

Toruń, dnia w grudniu 1938r.

Zawiadomienie

Komisja Odznaczeniowa Odznaki Pamiątkowej - Krzyża Organizacji Wojskowej Pomorza powiadamia, że po zbadaniu wniosku Pana, uchwalono przyznać Panu

Krzyż Organizacji Wojskowej Pomorza.

Oryginalnej wielkości krzyż (srebrny), miniaturką (srebrna), dyplom pamiątkowy oraz legitymację otrzymać można po uprzednim nadesłaniu zł. 30,00 /trzydzieści złotych/, na adres: Komisja Odznaczeniowa Organizacji Wojskowej Pomorza, Toruń, Rynek Nowomiejski 27 m.2.

Należy dołączyć dwie fotografie, możliwie na czarno błyszczącym papierze, formatu 6x8.

Po odbraniu powyższego, odwrotnie wszystko wysłamy.

Komisja Odznaczeniowa Krzyża OWP.

/-/T. Odrowski
sekretarz V

II. Materiały uzupełniające
relewy: Odrowski Padeusz

1. J. Oracki, biogram J. Odrowskiego, [w:] Słownik biograficzny Warmii, Masur i Powiśle, W-wa 1989, s. 235-236, kserokop. k. 1 s. 1-2
2. Biogram J. Odrowskiego, [w:] K. Komorowski, Kowspiracja pomorska 1939-1947. Selsykon, Goleńsk 1993, s. 126-128, kserokop. k. 2 s. 2-3
3. J. Oracki, biogram J. Odrowskiego, [w:] Słownik biograficzny Pomorza Władisławskiego, pod red. Stanisława Górszewskiego, Goleńsk 1997, t. III, s. 346-347, kserokop. k. 1 s. 4-5
4. art. Burmistrz Świecia był w kowspiracji, [w:] Cosban - Wojtycha Stefan, In sily, walsyli iomiereli..., Tolknicko 2011, s. 29, kserokop. k. 3 s. 6-8

powstania warszawskiego dostał się do niewoli niemieckiej i był więziony w różnych obozach (m.in. w Sołtysowicach k. Wrocławia). Zaraz po wojnie został admin. klucza majątków miejskich w Osobowicach k. Wrocławia. W 1948 osiedlił się we Wrocławiu, gdzie pracował m.in. jako prez. Rady Nadzorczej Dolnośląskiego Spółdz. Banku Ogrodniczego (1949—1950), następnie od X 1950 w Centrali Ogrodniczej — Zakłady Nasienne. Odznaczony m.in. Krzyżem Virtuti Militari V kl., Krzyżem Niepodległości z Mieczami oraz Złotym Krzyżem Zasługi. Działalność O. uczczono odsłonięciem tablicy pamiątkowej w Kwidzynie, na której m.in. widnieje jego nazwisko.

Z małżeństwa zawartego w 1915 z Władysławą Rezówną (unieważnionego w 1938) miał 5 dzieci: Zbigniewa, Danutę, Oleńkę (po mężu Czarnota, działaczkę AK, więźniarkę obozów koncentracyjnych), Marię i Janusza.

PSB t. XXIII, s. 561—562. — *Sejm Dzietn.* s. 113; *Ruch niepodl.* s. 11; *Biedrawina* i *Grygler* s. 123; *Baczewski Wspomnienia* s. 50, 112; *Lietz Plebiscyt* s. 100, 103, 104, 106, 124, 219, 220, 223, 255; *Sowa* s. 56—57; *Wrzesiński Plebiscyt* wg ind. — TRZZ Kw.; *Teka T. O.* w Muzeum w Kwidzynie; *Teka T. O.* i in. materiały związane z jego działalnością — DE-OMO; *Domiraska* k. 23, 25, 26, 30, 31. — GP 1920, 54, 61, 65, 99—101, 112, 118, 187; GG 1920, 117 s. 2; 1927, 278 s. 4; 1932, 167; 1934, 4 s. 9; 286 s. 3; 1938, 49 s. 2; 76; 235 s. 2; P 1927, 152 s. 3; D 1928, 82 s. 1; 1933, 68 s. 2; N 1929, 29; 1930, 94; 1931, 274; ZWP 1930, 9; 1931, 7; 1932, 7; „*Tygodnik Powiatowy*” (dod. do N) 1930, 1, 17, 27, 62; *St. Pom.* 1931, 159; 1932, 127; 1933, 126; 1939, 74 s. 8; *Rocz. Hist. T.* XXI 1956-s. 245, 246; *SWM* 1956, 38; 1960, 27; 1975, 14; *KMW* 1960, 4 s. 636, 637.

OELBERG Mieczysław (ur. 25 XII 1901 w Tucholi — zm. 18 III 1973 w Nowym Mieście Lubawskim), nauczyciel. Syn Franciszka. Kształcił się w gimn. i sem. naucz. w Tucholi i Lubawie (tu uzyskał dyplom w 1922). Odtąd aż do IX 1939 pracował jako nauczyciel w Kurzętniku, pow. Nowe Miasto Lubawskie, z przerwą od I VII 1931 do 31 XII 1935, kiedy to był kier. szkoły polskiej w Purdzie Wielkiej w pow. olsztyńskim. W czasie wojny pracował w przedsiębiorstwie budowlanym, a po wojnie uzyskał także dyplom technika budowlanego. Był długoletnim nauczycielem szkół budowlanych w Nowym Mieście Lubawskim, Prabutach, Lubawie, Lidzbarku Welskim i Iławie. Odznaczony Krzyżem Kawalerskim OOP i Złotym Krzyżem Zasługi.

Lietz Pamiątki s. 17; *Baczewski Wspomnienia* s. 244; *Marchwiński* s. 129, 132; *Ruczyński* s. 119. — WK FJN OL; *Autobiografia M. O.* w zbiorach autora. — *SWM* 1960, 22; 1969, 18; 1972, 17, 20; 1973, 13.

✓ **ODROWSKI** Tadeusz (ur. 13 III 1891 w Chełmnie — zm. 20 IX 1957 we Wrocławiu), rolnik, działacz niepodl. i społ.-oświat. na Pomorzu. Syn Jana, ogrodnika, i Anastazji z Rutkowskich. Po ukończeniu gimn. w Chełmnie (1902—1910), gdzie należał do tajnej kółka filomatów, kształcił się w Aka-

demii Rolniczej w Bonn-Poppelsdorf (4 semestry). Praktykę rolniczą odbywał w Zakrzewku, pow. toruński, oraz w Niemczech i we Francji. Był kier. Stacji Doświadczalnej Pomorskiej Izby Rolniczej w Dużym Bysławiu w pow. tucholskim. Podczas I wojny światowej służył w wojsku niemieckim. Od V do X 1918 był kier. Stacji Hodowli Nasion w Kamionce w pow. kwidzyńskim. Brał udział w powstaniu wlkp., reprezentował Powiśle w Sejmie Dzielnicowym w Poznaniu (1918) i był prez. pow. Rady Ludowej w Kwidzynie (1919). Jako współorg. i kier. tajnej Organizacji Wojskowej Pomorza (od XII 1918) był jednocześnie (od XI 1919) kier. „Straży Ludowej” w Kwidzynie oraz czł. drugiego Warm. Kom. Plebiscyt. i komisarzem plebiscyt. z ramienia rządu polskiego, a po plebiscycie czł. mieszanej komisji granicznej. Aktywnie działał w terenie jako wybitny mówca wiecowy oraz organizator tow. ludowych i oświat. W imieniu działaczy Powiśla udał się przed plebiscytem do Warszawy (V 1920), przedstawiając rządowi polskiemu projekt zbrojnego powstania na tym terenie jako jedyne słuszne rozwiązanie wobec braku równouprawnienia i terroru bojówek niemieckich; projekt O. został jednak odrzucony. Podczas wielkiej manifestacji ludności polskiej w Kwidzynie (16 V 1920) zorganizował samoobronę pochodu przed bojówkami niemieckimi. Po plebiscycie kontynuował działalność społ. Był współz. i czł. KC Zw. Polaków w Prusach Wsch. (Olsztyn 30 XI 1920). W l. 1922—1928 był kier. Stacji Hodowli Nasion w Trzebskim Polu pod Chełmnie, a w 1929—1939 biegłym (w dziedzinie rolnictwa i ogrodnictwa) sądów apelacyjnych w Poznaniu i Toruniu. Mieszkał w Chełmnie, gdzie był do 1939 radnym miejskim (od 1931 zast. przew. rady), czł. Wydz. Powiatowego i od 1929 czł. sejmiku powiatowego w Chełmnie i sejmiku wojewódzkiego w Toruniu. Działał w Zw. Obrony Kresów Zach. (od 1934 w Polskim Zw. Zach.) jako prez. oddz. pow. w Chełmnie. Brał udział w założeniu Zrzeszenia Rodaków z Warmii, Mazur i Ziemi Malborskiej (1928), był czł. ZG tej organizacji w Bydgoszczy, a od III 1931 — prezesem. Uczestniczył w zjazdach b. działaczy niepodl. na Pomorzu i był m.in. wiceprez. Tow. Powstańców i Wojaków w Chełmnie, a od III 1939 prez. Zw. Weteranów Powstań Narodowych na Pomorzu. W III 1938 został czł. Rady Okręgowej Obozu Zjednoczenia Narodowego (OZN) na Pomorzu i w XI t.r. kandydował na posła do Sejmu RP. Współpracował z prasą pomorską, w której m.in. ogłosił fragm. wspomnień (ZWP 1930 nr 9; 1932 nr 7; GG 1938 nr 76). Wysiedlony z Chełmna po wybuchu wojny, tułał się odtąd z rodziną w Warszawie (występując pod ps. Pomian); pracował jako robotnik i ogrodnik; działał w AK. Ranny podczas

1939-1944, Selingon, Goleńsk 1993
Straszałof Skomorowski, Skompiwny a pomorska

ODROWSKI TADEUSZ

ps. „Odra”, „Sok”, „Pomian” (1891-1957) porucznik, komisarz Warmińskiego Komitetu Plebiscytowego w Kwidzynie, komendant organizacji → „Odra”, szef inspektoratu KOP ziem wcielonych do Rzeszy.

Urodzony 13 III 1891 w Chełmnie był synem Jana i Anastazji Rutkowskiej. Po ukończeniu ośmioklasowego gimnazjum w Chełmnie uzyskał maturę w 1910. Jako gimnazjalista był od 1906 członkiem tajnej organizacji filomatów pomorskich i czynnie uczestniczył w wiecach protestacyjnych przeciwko rugom pruskim. W 1911 uzyskał w Poznaniu patent rolniczy uprawniający do samodzielnej gospodarki rolnej. 1 X 1913 wcielony do armii niemieckiej odbył służbę jako tzw. „jednoroczniak” w Jaegerbataillon nr 2 w Chełmnie, gdzie w marcu 1914 został aspirantem oficerskim. Od 1914 na froncie zachodnim jako dowódca kompanii. Już w pierwszym roku wojny ciężko ranny w nogę i dwukrotnie odznaczony Żelaznym Krzyżem z Mieczami (I i II). Po demobilizacji od maja 1918 kierował Stacją Hodowli Nasion w Kamionce pod Kwidzynem. Od końca 1918 współorganizował tajną Organizację Wojskową Pomorza (OWP), aż do jej rozwiązania w 1920. W 1919 uczestniczył w powstaniu wielkopolskim jako dowódca oddziału i samodzielnego odcinka w Poznaniu. Przez Naczelną Radę Ludową został skierowany do dyspozycji dowódcy okręgu pomorskiego por. dr. Franciszka Kręckiego z zadaniem formowania i przetrucania do Wielkopolski sił powstańczych. Mianowany komendan-

11/2
tem pow. kwidzyńskiego (prawy brzeg Wisły) i członkiem Głównej Komendy OWP, prowadził akcję werbunkową na znacznych obszarach Powiśla, Warmii i Mazur. Osobiście przeprowadził przez granicę kilka grup posiłkowych, które zasilily przede wszystkim formującą się w Inowrocławiu pomorską dywizję płk. Stanisława Skrzyńskiego. Jako współpracownik Oddziału II Sztabu Min. Spr. Wojsk. utrzymywał kontakty z ówczesnym szefem mjr. dr. Karolem Polakiewiczem. Podczas jednego z wyjazdów do Warszawy aresztowany na trasie przez Niemców, osadzony w więzieniu działdowskim i następnie wypuszczony z braku dowodów. Ochotnikami zwerbowanymi spośród b. żołnierzy frontowych obsadzał ważne trakty i obiekty, a także prowadził wywiad antyniemiecki. Od końca 1918 był prezesem Rady Ludowej na powiat kwidzyński i delegatem tegoż powiatu na pierwszy Sejmik Dzielnicowy w Poznaniu. Aktywny działacz niepodległościowy na terenach plebiscytowych Powiśla, Warmii i Mazur; zakładał tam liczne towarzystwa polskie, kółka rolnicze, banki ludowe, zrzeszenia robotnicze „Sokoła”. Od września 1919 organizował POW na Warmii i Mazurach, a w listopadzie tego roku został kierownikiem straży mazurskiej w powiecie kwidzyńskim. Był też animatorem miejscowej Organizacji Harcerskiej. Pełnił funkcję kuriera specjalnego Misji Brytyjskiej w Gdańsku i Konsula Generalnego RP w Kwidzynie. W roku 1920 otrzymał nominację na komisarza Warmińskiego Komitetu Plebiscytowego. Zastąpił z akcji i wieców na rzecz powrotu tych ziem do Polski. W połowie 1920 ścigany przez bojówki niemieckie; za jego głowę wyznaczono nagrodę w wysokości 25 tys. marek. Skazany zaocznie przez niemiecki sąd krajowy w Olsztynie na osiem lat więzienia. Wobec stałego zagrożenia, nazajutrz po przegra-

nym plebiscycie przekroczył granicę Polski, prowadząc z sobą 500-osobowy oddział Milicji Plebiscytowej i szwadron konnicy. Z całością sił wszedł w skład formującego się ochotniczo pułku warmińsko-mazurskiego i pod dowództwem ppłk. Jana Niemirskiego wziął udział w wojnie polsko-bolszewickiej. Ściągnięty z frontu i wysłany z delegacją polską do Międzynarodowej Komisji Granicznej terenów plebiscytowych w Prusach (znał biegle języki: francuski, niemiecki i łacinę). Od 1922 jako inwalida wojenny bez zaopatrzenia był dzierżawcą tzw. majątku rycerskiego ks. Ogińskiego w Trzebskim Polu (d. pow. chełmiński). Dopiero w 1923 na wniosek Oddziału II Sztabu Generalnego zweryfikowany w stopniu podporucznika rezerwy ze starszeństwem 1 VI 1919 i przydziałem do 63 pp. W 1929 po ustaniu dzierżawy przeniósł się do Chełmna, gdzie wraz z rodziną cierpiał niedostatek wskutek braku stałego zatrudnienia; dorywczo pracował m.in. jako biegły w Zakładzie Ubezpieczeń Wzajemnych w Toruniu. Od 1930 był zastępcą przewodniczącego Rady Miejskiej w Chełmnie, sędzią Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Toruniu, członkiem Komisji Weryfikacyjnej Uczestników Powstań w Wielkopolsce i na Pomorzu, a od 1931 prezesem Zarządu Głównego Zrzeszenia Rodaków z Warmii, Mazur i Ziemi Malborskiej oraz członkiem licznych towarzystw i komisji. W latach trzydziestych związany z Oddziałem II Sztabu Głównego, działał w PW i WF, Kole Oficerów Rezerwy, Kole Inwalidów Wojennych, Związku Weteranów Powstań Narodowych oraz Towarzystwie Powstańców i Wojaków. W 1938 przystąpił zgodnie z instrukcjami Oddziału II do formowania sieci dywersji pozafrontowej i wywiadu, obejmującej Powiśle i Prusy Wschodnie do Królewca włącznie, przekształconej

później w organizację „Odra”. Jesienią 1939 wyjechał z Torunia do Warszawy, gdzie związał się z Komendą Główną KOP. Był pierwszym szefem-organizatorem inspektoratu KOP ziem wcielonych do Rzeszy z siedzibą w Warszawie, a od maja 1940 w Kutnie. W celu uruchomienia działalności na Pomorzu i w Prusach Wschodnich wykorzystywał osobiste kontakty z czasów plebiscytu 1920 i późniejszej dywersji pozafrontowej. Jego łącznikiem z Pomorza, a później z Kutna był Jerzy Kasprzyk, punktem kontaktowym w Warszawie bar „Zosia” przy ul. Polnej. W listopadzie 1940 przekazał dowództwo inspektoratu Stanisławowi Ludwickiemu ps. „Jarząb”. Podczas aresztowań członków KOP na przełomie 1940 i 1941 ukrył się w Warszawie. Utrzymywał bliskie kontakty z Zygmuntem Felczakiem i Benedyktem Porożyńskim; związał się z Delegaturą Rządu na Kraj i ZWZ-AK. Ranny w Powstaniu Warszawskim dostał się do niewoli i był więziony w kilku obozach. Bezpośrednio po wyzwoleniu przez wojska amerykańskie powrócił do kraju i zamieszkał na Osobowicach we Wrocławiu. Pozbawiony środków do życia imał się różnych zajęć. Zmarł we Wrocławiu 20 IX 1957, nie ujawniając przeszłości konspiracyjnej.

Odnaczony m.in.: *Virtuti Militari* IV i V klasy, Krzyżem Niepodległości, Krzyżem Legionowym, Gryfem Pomorskim, Krzyżem Organizacji Wojskowej Pomorza, Odznaką Powstańca Wielkopolskiego i Odznaką Frontu Pomorskiego.

Ożeniony z Władysławą z Rezów (rozwód w 1938), miał pięcioro dzieci: Danutę (ur. 1 XII 1920) zamężną Paszczuk — mąż rozstrzelany podczas okupacji, Aleksandrę (ur. 13 VIII 1923) — żołnierza AK, zamężną z Tadeuszem Czarnotą, Marylę in. Marię (ur. 22 IX 1928)

— ekonomistkę, Zbigniewa (ur. 1929), Janusza (ur. 17 VII 1930) — pedagoga.

Akta CAW, t. pers. 490, 2174, akta VM 47-3746; akta gestapo Łódź, AGKBBZHiS, t. 182, k. 132; *Plebiscyty na Warmii, Mazurach i Powiślu w 1920 r. Wybór źródeł*, przyg. P. Stawecki, W. Wrzesiński, Olsztyn 1986, passim; A. Bukowski, *Odrowski Tadeusz*, PSB, t. XXIII, 1979, s. 561-562 (tu, wykształcenie zdobył w Akademii Rolniczej w Bonn — Popelnsdorf).

renie Pomorza przed wojną wszechświatową, Grudz. 1924 s. 20; Pobudka wyborcza. Wedle źródeł autentycznych zestawii i oprac. K. Rzepecki, t. I P. 1907 s. 143; Schematismus des Bistums Culm, Pełp. 1904 s. 93; - Wierzchostawski. Polski ruch narodowy, s. 126; „Gaz. Tor.” 1911 nr 31, 33; „Pielgrzym” 1872 nr 56, 58, 71, 75, 76, 1885 nr 91, 129, 134, 135, 1893 nr 120, 1890 nr 133, 1905 nr 89; - AP Chełmno. Liber baptisatorum 1894; J. Szews, zbiory prywatne (Gd.).

Henryk Moss

ODROWSKI Tadeusz, pseud. Tadeusz Pomian (1891-1957), rolnik, działacz społ. i narod. na Pom. i Powiślu. Ur. się 13 III w Chełmnie: syn Jana (zm. 1928), rzemieślnika i działacza społ.-narod., i Anastazji z Rutkowskich. Kształcił się w gimn. w Chełmnie (1902-10), gdzie należał do tajnego koła filomatów. 4 semestry studiował w akad. roln. w Bonn-Poppelsdorf, praktykę roln. odbywał w Zakrzewku, pow. tor. (u Czarlińskich) oraz w Bysławiu pod Tucholą, uzyskując w Poznaniu dyplom uprawniający do prowadzenia samodzielnej pracy w rolnictwie. Podczas I wojny światowej służył w armii niem. W okresie od maja 1918 do października 1920 kierował stacją hodowli nasion w Kamionce pod Kwidzynem. Jednocześnie prowadził aktywną działalność niepodległościową. Był prezesem Rady Ludowej w Kwidzynie i delegatem na Sejm Dzielnicowy w Poznaniu (1918), współorganizatorem i członkiem Głównej Komendy tajnej Org. Wojskowej Pomorza (aż do jej rozwiązania w 1920), dowódcą oddz. w powstaniu wielkopolskim, a z ramienia Naczelnej Rady Ludowej w Poznaniu prowadził akcję werbunkową na terenie b. Prus Wsch. do oddz. powstańczych w Wielkopolsce. Odtąd, aż do 1939, był współpracownikiem Oddz. II Sztabu Min. Spraw Wojskowych w Warszawie, z ramienia którego od września 1919 organizował Pol. Org. Wojskową w Prusach Wsch. i kierował Strażą Mazurską w pow. kwidzyńskim. Był członkiem Warm. Komitetu Plebiscytowego i komisarzem plebiscytowym z ramienia rządu pol., a po plebiscycie (1921-2) członkiem mieszanej kom. granicznej. O. org. towarzystwa ludowe, kółka roln. i wiecie (m.in. wielką manifestację ludności pol. 16 V 1920 w Kwidzynie). Jednocześnie pełnił tajną funkcję kuriera specjalnego. Misji Brytyjskiej w Gd.

i konsula generalnego RP w Kwidzynie. Ścigany przez bojówki niem., został zaocznie skazany przez sąd krajowy w Olsztynie na 8 l. więzienia, zaraz po przegranej plebiscycie opuścił Prusy Wsch., by po paru miesiącach powrócić i uczestniczyć 30 XI 1920 w Olsztynie przy tworzeniu Zw. Polaków w Prusach Wsch. (wszedł do Komitetu Centralnego tej org.). W 1922-8 był dzierżawcą majątku hr. Ogińskiej w Trzebskim Polu w b. pow. chełmińskim. W 1929-39 mieszkał w Chełmnie, gdzie pracował jako urzędnik w różnych instytucjach i biegły sądowy ds. rolnictwa. Nadal prowadził działalność społ., m.in. jako współzałożyciel (w 1928) Zrzesz. Rodaków z Warmii, Mazur i Ziemi Malb. był członkiem Zarządu Głównego w Bydgoszczy, a od marca 1931 prezesem. W 1923 został zweryfikowany jako ppor. rezerwy WP. Działał w ruchu spółdzielczym (głównie w bankach ludowych), był radnym miejskim (także sekretarzem i zastępcą przewodn. rady), członkiem sejmiku pow. w Chełmnie i sejmiku woj. w Tor., członkiem zarządu Pol. Zw. Zachodniego, wiceprezesem oddz. pow. Zw. Powstańców i Wojaków, a od 1935 prezesem Zarządu Okręgu Pomorskiego Zw. Weteranów Powstań Narod. 1914-1918. Sprawował funkcję wiceprezesa, a od 1935 prezesa Tow. Gimnastycznego „Sokół”. Związany z Obozem Zjednoczenia Narod. na Pom., z ramienia tegoż kandydował w 1938 na posła do Sejmu RP. Będąc współpracownikiem II Oddz. Sztabu Min. Spraw Wojskowych, przystąpił w 1938 do org. sieci dywersji i wywiadu na terenie Prus Wsch. — do Królewca włącznie. Odtąd posługiwał się pseud., m.in. Tadeusz Pomian. Z ramienia KG Korpusu Ochrony Pogranicza (KOP) został jesienią 1939 szefem Inspektoratu KOP ziem wcielonych do Rzeszy (z siedzibą w Warszawie, a od 1940 w Kutnie); współpracował z Delegaturą Rządu na Kraj i ZWZ - AK. Ranny w powstaniu warszawskim, dostał się do niewoli i przebywał w różnych obozach hitlerowskich. Po wojnie zamieszkał w Osobowicach pod Wrocławiem, gdzie był adm. klucza majątków miejskich. Był m.in. prezesem rady nadzorczej Dolnośląskiego Spółdzielczego Banku Ogrodniczego we Wrocławiu (1949-50), a w 1950-7 pracował w dziale plantacji Zakł. Nasiennych Centrali Ogrodniczej we Wrocławiu. Zm. 20 IX 1957 we

n/4

Stownik biograficzny
przed roln. Stramińska
Pomocze Naczelnej Rady Ludowej
Gdańsk 1997, t. III

1/5

Wrocławiu. Był odznaczony m.in. Krzyżem
Virtuti Militari IV i V klasy, Krzyżem Nie-
podległości, Krzyżem Legionowym i Krzyżem
Organizacji Wojskowej Pomorza. Z małżeń-
stwa zawartego w 1915 z Władysławą z Re-
zów (unieważnionego w 1938) miał pięcioro
dzieci: Danutę (po mężu Paszczuk), Aleksan-
drę (po mężu Czarnota), żołnierza AK i więź-
niarkę obozów koncentracyjnych, Marię, eko-
nomistkę, Zbigniewa oraz Janusza, pedagoga.

Komorowski K., Konspiracja pomorska 1939-
1947. Leksykon, Gd. 1993 s. 126-8 (bibliogr.);
Oracki, 1983. s. 235-6 (bibliogr.); PSB. XXIII 561-2
(bibliogr.); - Plebiscyty na Warmii, Mazurach i Po-
wiśiu w 1920 roku. Wybór źródeł, wyd. **P. Stawecki**,
W. Wrzesiński, Olszt. 1986; - **Szews J.**, Filomaci
pomorscy, W. 1992 s. 218, 380 i n.; „Dz. Gd.” 6 IX
1923 nr 198 s. 2; „Gaz. Gd.” 16 V 1935 nr 109 s. 9;
„Nadwiślanin” 21 VII 1928 nr 58 s. 3, 10 IX 1929
nr 82 s. 1, 3 XII 1929 nr 118 (dod. „Tyg. Powiatowy”
nr 62 s. 2-3), 7 I 1930 nr 3 s. 2, 15 VI 1930 nr 70
s. 1, 11 VIII 1931 nr 183 s. 2; - Muz. Warmii i Mazur
w Olszt. - Dział Historyczny, T. Odrowski, Życiorys
(rps), fot. i inne dokumenty; BGd, Ms 5051 k. 12, Ms
5054 k. 17-8 (materiały dotyczące filomatów pom.).

Tadeusz Oracki

11/16

BURMISTRZ ŚWIECIA BYŁ W KONSPIRACJI

Burmistrz Mieczysław Stabędzki, komisarz policji Antoni Dzwoniarek, pracownik sądu Brunon Hoffmann, harcmistrz Czesław Porożyński oraz inni należeli do konspiracyjnej organizacji „Odra” i na wzgórzu „Diabelce” w Świeciu przechodzili szkolenie wojskowe oraz sabotażowo-dywersyjne.

Pieczę nad tą organizacją sprawował Tadeusz Odrowski, ps. „Odra”, który już w 1918r. stanął na czele nowo powstałej Organizacji Wojskowej Pomorza (OWP), zakładając pierwsze koła w Brodnicy, Golubiu, Toruniu i Świeciu, a później w Grudziądzu i w Chełmnie.

Rosiński na czele OWP

Komendantem OWP na powiat świecki został aktywny działacz tego towarzystwa o nazwisku Rosiński. Poza nim czołową rolę w OWP odegrał m.in. Józef Gaga i Stefan Fredyk pochodzący z sąsiednich miejscowości.

W Świeciu aktywną działalność w OWP prowadzili również ppor. Kuberski, ppor. Przeworski, ppor. Paweł Rosiński, sierż. Antoni Chruściński oraz ochotnicy: Brunon Hoffmann, Jan Sobiechowski, Jan Gutowski i Ludwik Kmiecik, który w okresie okupacji mieszkał w Tczewie i tam należał do jednej z organizacji konspiracyjnej, dowodzonej przez J. Klawikowskiego.

Za główny cel swej działalności organizacja ta uznała dążenie do połączenia Pomorza Gdańskiego z wielkopolskim ruchem powstańczym. Z tego też powodu OWP nawiązała ścisłą współpracę z Naczelną Radą Ludową w Poznaniu, mającą swoje przedstawicielstwo w Gdańsku.

Odrowski na czele „Odry”

W przeddzień wybuchu wojny T. Odrowski był już znanym i doświadczonym działaczem pomorskim Związku Powstańców i Wojaków. Z powodzeniem realizował otrzymywane drogą poufną wytyczne z Oddziału II Sztabu

cosban - Wojtycha Stefan, In²⁹
żyli, walczyli i umierali ... , Tokmichu
2011, (biel. JZ PZK)

11/7

Głównego WP. W oparciu o znaną mu z dotychczasowej działalności kadre, założył w 1939r. organizację „Odra”, działającą w ramach sieci dywersji pozafrontowej. Organizacji tej nadał nazwę, pochodzącą z jednego z posiadanych pseudonimów. W ramach dalszego rozwoju organizacyjnego również w Świeciu utworzył koło terenowe, będące namiastką organizacji konspiracyjnej, czyniącej przygotowania do zbliżającej się wojny. W Świeciu do organizacji konspiracyjnej T. Odrowskiego należało 12 osób, m.in. wspomniany już burmistrz Mieczysław Słabędzki, komisarz policji Antoni Dzwoniarek oraz pracownik sądu i zarazem Szef Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” Brunon Hoffmann.

Do organizacji przyjęto wkrótce naczelnika poczty w Chełmnie Józefa Kasprzyka, byłego powstańca wielkopolskiego, którego łączyły bliskie kontakty organizacyjne i towarzyskie z Tadeuszem Odrowskim.

W celu dochowania wierności założeniom organizacji wszyscy jej członkowie zostali zaprzysiężeni, składając ślubowanie na ręce zwierzchnika organizacji. Przestrzegając zasad konspiracji nigdy jednak się nie spotkali w pełnym składzie.

Świecie krypt. „Wisła”

Na wypadek wojny komórka „Odry” w Świeciu otrzymała kryptonim „Wisła”. Rozkazy dotyczące dalszej działalności konspiracyjnej miał dostarczyć w odpowiednim czasie wyznaczony wcześniej łącznik. Wybuch wojny temu jednak przeszkodził i rozkazy, na które czekano nie dotarły. Nie otrzymały ich również pozostałe ogniwa organizacji, mające przypuszczalnie swoje siedziby w innych miastach Pomorza oraz na Warmii, Mazurach i Powiślu.

Członkowie grupy „Wisła” ze Świecia uczestniczyli systematycznie w szkoleniu, które prowadził płm Czesław Porożyński.

Program zajęć przewidywał naukę zbierania informacji wywiadowczych, terenoznawstwo, zajęcia wojskowo-sprawnościowe oraz podstawy sabotażu i dywersji.

Cz. Porożyński, mimo że był zajęty szkoleniem zdążył na polecenie Odrowskiego krótko przed wybuchem wojny stworzyć załączki konspiracji na terenie Gdyni i Gdańska. „Odra” zmierzając w tym czasie do poszerzenia liczby członków pozyskała cenionego działacza Narodowej Partii Robotniczej

11/8

Zygmunta Felczaka z Bydgoszczy, który był z-cą redaktora naczelnego Dziennika Bydgoskiego. To właśnie jemu powierzono budowanie struktur organizacyjnych w Bydgoszczy.

Po wybuchu wojny kilku członków z grupy „Wisła” w różnych okolicznościach znalazło się w Warszawie, uczestnicząc w kampanii wrześniowej.

Natomiast Odrowski w dalszym ciągu rozbudowywał szeregi organizacji, która na przełomie lat 1939/1940 liczyła już kilkaset członków. Przez pewien czas współpracowała z organizacją „Grunwald”, a w 1940r. została włączona do Komendy Obrony Polski.

Brak jest materiałów, które pozwoliłyby stwierdzić, że „Odra” podczas wojny odegrała na terenie Świecia i Chełmna większą rolę.

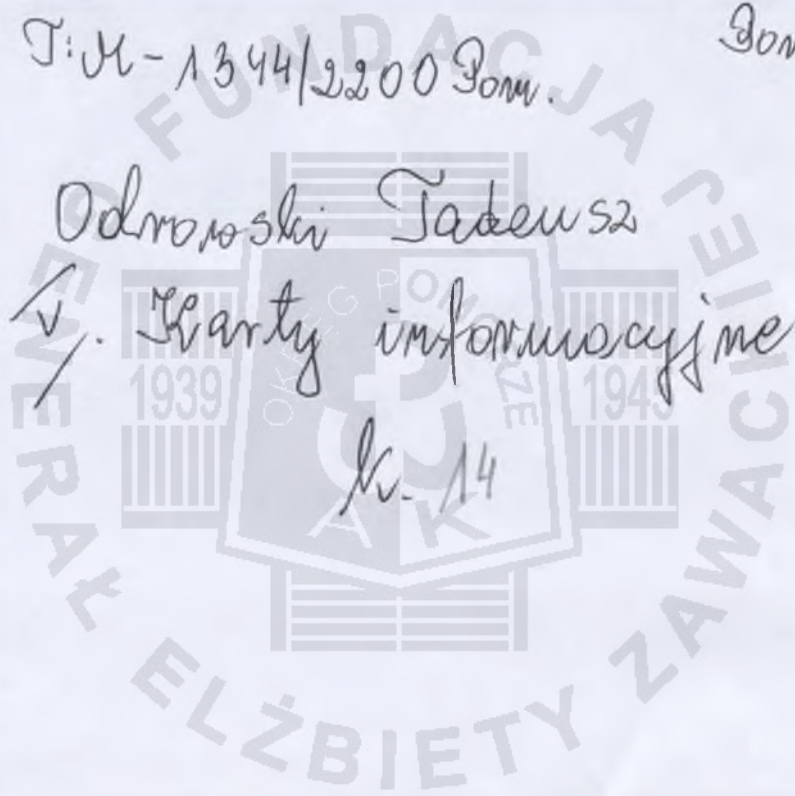
T:K-1344/2200 Pom.

Gomove

Odrosoški Tabeksz

✓. Karty informacyjne

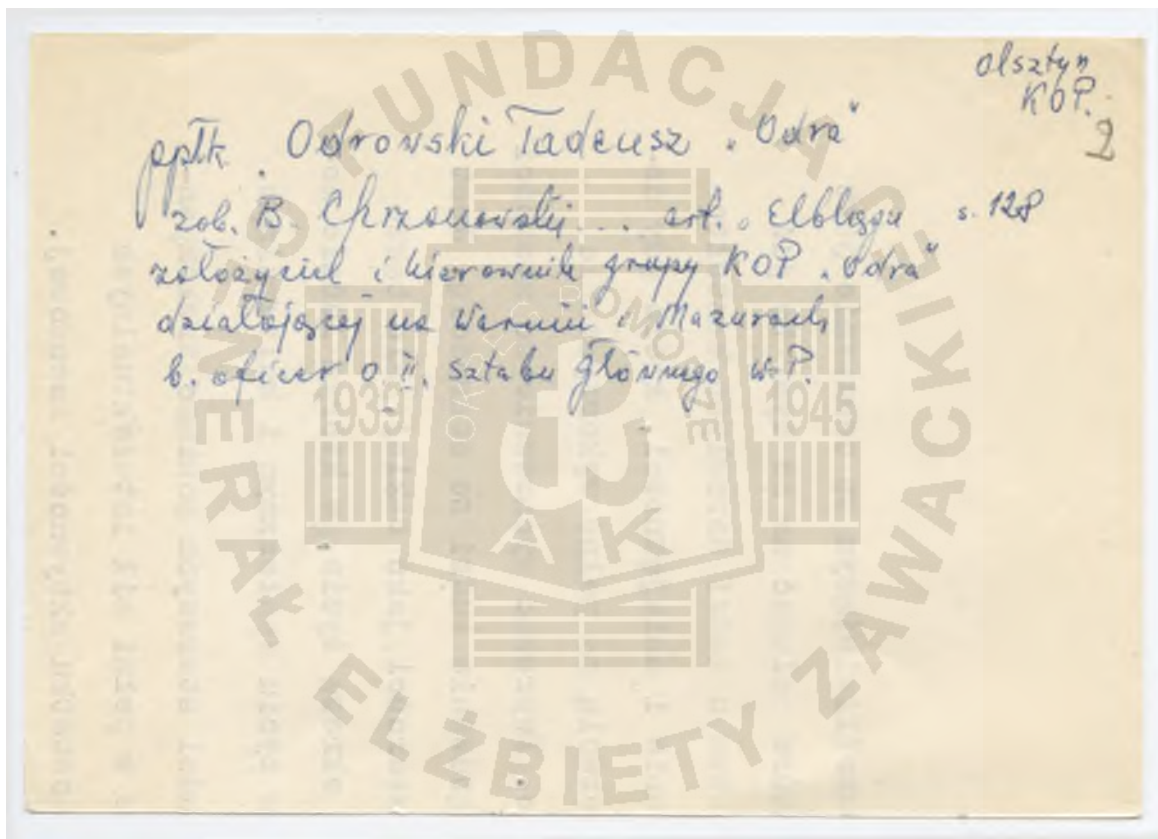
k. 14

ppr. Odw. Tadeusz "Odra"
zob. B. Chruszczak, art. o Elżbiecie n 128
założyciel i kierownik grupy KOP "Odra",
działający na terenie i w Warszawie,
b. oficer O II sztabu Głównego WP

Elżbieta
KOP
A

olsztyn
KOP. 2

płtk. Odroński Tadeusz "Odra"
rot. B. Chruszcowski... rot. Elbląg s. 128
członek i kierownik grupy KOP "Odra"
działającej na Warmii i Mazurach
b. oficer o II sztafce głównego WP.

FUNDACJA
Eks. „Odra”
Pamięć
ODROWSKI TADEUSZ ps. „Odra”
Katastrof i konspiracyjnych
grupy „Odra” na Pomorzu i Mazurach.
w ramach organizacji z siedzibą w Komendzie Obrony
Polskiej.
Źródło: Gosnarowski A.: Komenda Obrony
Polskiej na Pomorzu. W: Wódka pod-
ziemna na Pomorzu w latach 1939-1945,
Materiały sygn. w Forum 27-28, 1989, pod
red. J. Sibińskiego, Forum, 14 89, s. 289-305.

A. Zak. 1999

12657 A. or. grupa młoda z Pomorza

Tomii

Chętno
"Gumwald"
olsztyn. kol

4

Odrobowski Tadeusz

Zadziął w Chętnie wiosną 39. grupę
dywersyjno-wywiadowczą "Gumwald"

zob. W. Zarzycki "Konspiracja chętnińska 39-45"
str. 9

Tomu ^{Przedm} - Główny
SZP 5

Odnosił się Tadeusz [?], mjr, ps. "Gazek", "Adna"
na prośbę listopada 1938. pobrał jako
p.o. referenta referenta komendy obywatelskiej
SZP na Pomorze.

Komunistki H., Olsztyń Pomorze Armii Krajowej. Od
"Gazetki" do WIK-u, WPH, 1993, nr 4 (146),
s. 72.

ML 107 94

ZWZ-AK
DR_ 6
Chelmo

Odrowski Tadeusz

ps. "Odra", "Pomian"

Działacz niepodległościowy i społeczno-
oświatowy na Pomorzu. Współorganizator
i kierownik tajnej Organizacji Wojskowej
Pomorza (od XII 1918 r.). W czasie okupacji był
kierownikiem organizacji wydawczej "Odra"
prowadzonej podobnie w KOP, ZWZ-AK, a następnie
Delegaturze Rządu. Utrzymywał ścisły kontakt
z L. Felczakiem.

Źródło: A. Gasiowski, "Geneza...", str. 14, 53, 54
85, 100
96,

K. Hej / nr. 94.

21

2 7

ODROWSKI TADEUSZ ppłk

ZWZ - AK
"Gumczak"
Kom. Obr. Polaki
Chęć
obrony

Przekazywał informacje wywiadowcze z terenu Pomor-
na. Skłót na cele organizacji wywiadowczej "Odra",
wchodzącej w skład Komendy Obronców Polaki.

B. Chmurnowski, A. Gosiński, Wywiad..., Skutkót.
Dem. Mus., 1985 / 6, s. 19.
ML 21 - 95

Odrowski Tadeusz
ps. "Odra" Chełmno "Odra" 8

Stat na cele organizacji przyrodow-
zej "Odra" obejmującej Pomorze
oras Warmię i Mazury.

rel: Pomorski Benedykt.
t. osob. M-646/1298
insp. Gdynia

Wz. XI 198

Odrowski Tadeusz

Chetmno

9

Zwony przedwojenny działacz społeczny. W 1938r. tworzył na terenie Pomorskiej sieci dywersyjnej pozafrontowej na wypadek zajęcia tego terenu przez Niemcy; w tym też czasie nawiązał kontakt z Benedyktem Porozynskim.
rel. Porozynski Benedykt t.os. A-646-
k& .X.135 1298 inap. Gdynia

Odrowski Tadeusz

W-wa
KOP

10

Przez farmaceutkę mieszkającą
w Tomuniu - ul. Kompiłkiewicz 12 -
Wojciechowską (im. n.) skontaktował
się z W. Ruszyński (koniec 1939 lub
poc. 1940 r.) z prośbą o: druki austrijskie,
przeputeli na przekroczenie granicy do GG
z przyjaciółmi; zwał się sprzed wojny.

zob: T: W: 42/42 Pom. 2.1/15.4
Ruszyński Wanda (Tomni)

2/8 VII'04

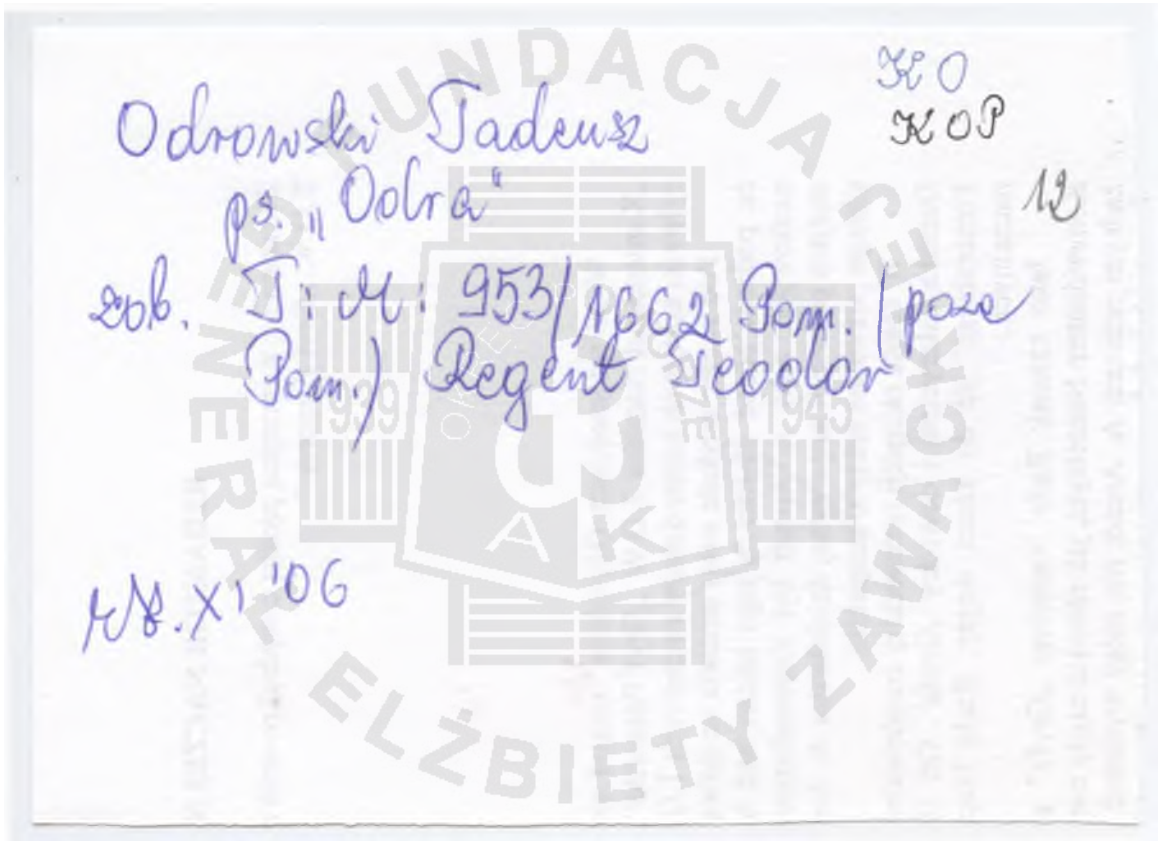

Odnowski Tadeusz KOP M

Po miesiącu z obozu przejściowego
3.10.1939 do Tomunia Paweł
Biełkowski nawiązał z nim kontakt,
a przez niego z Kom. Obr. Polski.

zob. pr. mgr. L. Besszypolski, Pożeciowski
org. kemp. w m. Tomuniu..., s. 92
(bibl. Fund.)

WŁ. XH'04

Odroński Tadeusz
ps. „Odra”, Pomian

SKO
„Odra”

13

Zob. A. Gąsiorowski, Genes a i
przeżyci michu opomni me
Pomianu Gel., Aus. Stuttgart,
Golewisk 1991, s. 12, 14, 53, 54, 85,
96, 100 (bibl. JAPAK)

Ms. XV 10 C

Odroński Tadusz

Pomoc
O W J 14
"Odro" 14

zob. D. Chramowski, A. Gasiomowski,
K. Steyer, Polska Podziemna, Warszawa
D. Pomoc..., Główny 2005,
s. 22, 33, 34, 41, 231,
418, 448, 606

Mr. Viliš

Odrowski Jacek

